

Το Insider δημοσιεύει μια σπάνια συνέντευξη που έδωσε ο **Οδυσσεάς Ελύτης** στον **Ρένο Αποστολίδη** στην Εφημερίδα **"Ελευθερία"** στις 15 Ιουνίου του 1958. Ο μοναδικός λόγος του Ελύτη παραμένει δραματικά επίκαιρος.

Ζητείται ή γνώμη σας, κύριε Έλύτη, ή έντελώς ανεπιφύλακτη και αδέσμευτη, επάνω σε ό,τι θεωρείτε ως την πιο κεφαλαίωδη κακοδαιμονία του τόπου. Από τι κυρίως πάσχουμε και τι πρωτίστως μας λείπει; Ποιά θα όνομάζατε «πρώτη μάστιγα» τής νεοελληνικής ζωής;

‘Από τι πάσχουμε κυρίως; Θα σάς τό πώ άμέσως: από μία μόνιμο, πλήρη, και κακοήθη άσυμφωνία μεταξύ του πνεύματος τής εκάστοτε ήγεσίας μας και του «ήθους» που χαρακτηρίζει τον βαθύτερο ψυχικό πολιτισμό του ελληνικού λαού στο σύνολο του!

‘Α! Αρχίσαμε!... Μόνιμος, πλήρης και κακοήθης άσυμφωνία!...

Βεβαίως! ‘Αλλ’ αφήστε με νά συνεχίσω. Αυτή η άσυμφωνία δέν είναι μία συγκεκριμένη κακοδαιμονία, είναι, όμως, μία αίτια που έξηγει όλες τις κακοδαιμονίες, μικρές και μεγάλες, του τόπου αυτού. Από την ημέρα που έγινε η Ελλάδα κράτος έως σήμερα, οι πολιτικές πράξεις, θα έλεγε κανένας, ότι σχεδιάζονται και εκτελούνται έρημην τών αντιλήψεων για τή ζωή, και γενικότερα τών ιδανικών που είχε διαμορφώσει ο Έλληνισμός μέσα στην υγιή κοινοτική του όργάνωση και στην παράδοση τών μεγάλων αγώνων για τή ανεξαρτησία του. Η φωνή του Μακρυγιάννη δέν έχει χάσει, ούτε σήμερα ακόμη, τήν επικαιρότητά της. Σημειώστε ότι δέν βλέπω τό πρόβλημα από τήν αποκλειστική κοινωνική του πλευρά, ούτε κάνω δημοκοπία. **Δημοκοπία άσφαλώς όχι. Πολιτική, όμως, ναι. Τό έντοπίζετε, δηλαδή, [τό πρόβλημα] κυρίως μέσα στον χώρο τής πολιτικής – ή κάνω λάθος; Στο κέντρο μάλιστα του δικού της χώρου. Εκεί μας πάει τό πρόβλημα που θέσατε, τών σχέσεων μεταξύ λαού και ήγεσίας.**

Μά ναι. Γιατί είναι βασικό. Είναι πρώτο... κι άς είμαι ποιητής, έγώ που τό λέω, μακριά πάντα από τήν «πολιτική». Κοιτάξτε: ο λαός αυτός κατά κανόνα εκλέγει τήν ήγεσία του. Και όμως, όταν αυτή αναλάβει τήν ευθύνη τής έξουσίας – είτε τήν αριστοκρατία εκπροσωπεί είτε τήν αστική τάξη είτε τό προλεταριάτο –, κατά έναν μυστηριώδη τρόπο αποξενώνεται από τή βάση που τήν ανέδειξε, και ενεργεί σαν νά βρισκόταν στο Τέξας ή στο Ουζμπεκιστάν!

Στό Τέξας και στο Ουζμπεκιστάν; Ποιητικές χώρες!...’Η μήπως θέλετε νά πείτε:

«Σάν νά βρισκόταν στή χώ ρα τοῦ ἐκάστοτε ρυθμιστικοῦ “ξένου παράγοντος”; Τοῦ ἐκάστοτε... “προστάτου” μας;» Μήπως ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔγκειται τό κακό;

Τό εἶπα μέ τρόπο, ἀλλά βλέπω ὅτι τό θέλετε γυμνό. Καί δέν ἔχω ἀντίρρηση νά τό ξαναπῶ φανερά, καί πιό έντονα: ἕνας ἀπό τοὺς κυριότερους παράγοντες τῶν «παρεκκλίσεων» τῆς ἠγεσίας ἀπό τό ἦθος τοῦ λαοῦ μας, εἶναι ἡ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καί ἐκ τῶν ἔξω «προστατευτική» κατεῦθυνση. Ἀποτέλεσμα καί αὐτό τῆς ἀπώλειας τοῦ ἔρματος, τῆς «παράδοσης». Ἀντιλαμβάνομαι ὅτι στήν ἐποχή μας ἡ ἀλληλεξάρτηση τῶν ἐθνοτήτων εἶναι τόση, πού ἡ πολιτική δέν μπορεῖ ν’ ἀγνοήσῃ, ὡς ἕναν βαθμό, αὐτό πού θά λέγαμε «γενικότερη σκοπιμότητα». Ὅμως, ὑπάρχει τεράστια διαφορά ἀνάμεσα στήν «προσαρμοστική πολιτική» καί στή δουλοπρέπεια! Αὐτό εἶναι τό πιό εὐαίσθητο σημεῖο τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, «τό τιμιώτατόν του»! Καί αὐτό τοῦ καταπατοῦν συνεχῶς, κατά τόν ἐξοργιστικότερο τρόπο, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ στήν ἐπίσημη διεθνή σκηνή! **Κι ὁ «ἐπίσημος» ὅρος τῆς δουλοπρέπειας αὐτῆς, κύριε Ἐλύτη; Μήπως εἶναι ὑποκριτικότερος ἀπ’ τό «προσαρμοστική πολιτική»; Ἐξοργιστικότερος;**

Δέν μ’ ἐνδιαφέρει ὁ ἐπίσημος ὅρος τῆς δουλοπρέπειας. Μ’ ἐνδιαφέρει ἡ οὐσία. Κι ἐκεῖνο πού ξέρω εἶναι ὅτι μ’ αὐτά καί μ’ αὐτά ἐφτάσαμε σέ κάτι πού θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ὀνομάσω «ψευδοφάνεια». Ἐχουμε, δηλαδή, τήν τάση νά παρουσιαζόμαστε διαρκῶς διαφορετικοί ἀπ’ ὅ,τι πραγματικά εἴμαστε. Καί δέν ὑπάρχει ἀσφαλέστερος δρόμος πρὸς τήν ἀποτυχία, εἴτε σάν άτομο σταδιοδρομεῖς εἴτε σάν σύνολο, ἀπό τήν ἔλλειψη τῆς γνησιότητας. Τό κακό πάει πολύ μακριά. Ὅλα τὰ διοικητικά μας συστήματα, οἱ κοινωνικοὶ μας θεσμοί, τὰ ἐκπαιδευτικά μας προγράμματα, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τοὺς Βαυαροὺς, πάρθηκαν μέ προχειρότατο τρόπο ἀπὸ ἔξω, καί κόπηκαν καί ράφτηκαν ὅπως ὅπως ἐπάνω σ’ ἕνα σῶμα μέ ἄλλες διαστάσεις καί ἄλλους ὅρους ἀναπνοῆς.

«Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΠΕΤΥΧΕ ΩΣ ΓΕΝΟΣ ΑΛΛ’ ΑΠΕΤΥΧΕ ΩΣ ΚΡΑΤΟΣ»

Ὡστε, λοιπόν, ζητᾶτε «δικούς μας ὅρους ἀναπνοῆς»!

Ναί. Καί δέν πρόκειται βέβαια γιά «προγονοπληξία». Τά λέω, ἄλλωστε, αὐτά ἐγώ πού, ὡς ἕναν τομέα ὅπως ὁ δικός μου, κήρυξα μέ φανατισμό τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μας μέ τό διεθνές πνεῦμα, καί πού σήμερα μέ ἐμπιστοσύνη ἀποβλέπω στή διαμόρφωση ἐνός ἐνιαίου εὐρωπαϊκοῦ σχήματος, ὅπου νά ἔχει τή θέση της ἡ Ἑλλάδα. Μὲ τή διαφορά ὅτι ὁ μηχανισμός τῆς ἀφομοίωσης τῶν στοιχείων τῆς προόδου πρέπει νά λειτουργεῖ σωστά, καί νά βασίζεται σέ μιὰ γερή καί φυσιολογικά ἀναπτυγμένη παιδεία. Ἐνῶ σ’ ἐμᾶς, ὄχι μόνον δέν λειτουργεῖ σωστά, ἀλλά δέν ὑπάρχει κἂν ὁ μηχανισμός αὐτός γιά νά λειτουργήσῃ! Καί μέ τή διαφορά ἀκόμη ὅτι, ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἡ ἠγετική μας τάξη, στό κεφάλαιο τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, ἔχει μαῦρα μεσάνυχτα! Κοιτάξετε μέ προσοχή τὰ έντυπα πού ἐκδίδει ἡ ἴδια, ἢ πού προτιμᾷ νά διαβάζει, τὰ διαμερίσματα ὅπου κατοικεῖ, τίς διασκεδάσεις πού κάνει, τή στάση της ἀπέναντι στή ζωῆ. Οὔτε μιὰ σταγόνα γνησιότητας! Πῶς θέλετε, λοιπόν, ν’ ἀναθρέψῃ σωστά τή νέα γενιά; Ἀπὸ τὰ πρῶτα διαβάσματα πού θά κάνει ἕνα παιδί ὡς τὰ διάφορα στοιχεῖα πού θά συναντήσῃ στό καθημερινό του περιβάλλον, καί πού θά διαμορφώσουν τό γοῦστο του, μιὰ συνεχῆ καί ἀδιάκοπη πλαστογραφία καί τίποτε ἄλλο! Θά μοῦ πείτε: εἶσαι λογοτέχνης, καλαμαράς, καί βλέπεις τὰ πράγματα ἀπὸ τή μεριά πού σέ πονᾶνε. Ὅχι, καθόλου! Καί νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἐπιμείνω. Ὅλα τὰ ἄλλα κακά πού θά μπορούσα νά καταγγείλω – ἡ ἔλλειψη οὐσιαστικῆς ἀποκεντρώσεως καί αὐτοδιοικήσεως, ἡ ἔλλειψη προγραμματισμοῦ γιά τήν

πλουτοπαραγωγική ανάπτυξη της χώρας, ακόμη και ο τρόπος με τον οποίο ασκείται η εξωτερική μας πολιτική— είναι ζητήματα βαθύτερης ελληνικής παιδείας! Από την άποψη ότι μόνον αυτή μπορεί να προικίσει έναν ηγέτη με την απαραίτητη ευαισθησία που χρειάζεται για να ενστερνιστεί, και αντιστοίχως να αποδώσει, το ήθος του λαού. Γιατί αυτός ο λαός, που την έννοιά του την έχουμε παραμορφώσει σε σημείο να μην την αναγνωρίζουμε, αυτός έχει φτιάξει ό,τι καλό υπάρχει — αν υπάρχει κάτι καλό σ' αυτόν τον τόπο! Και αυτός, στις ώρες του κινδύνου, και στο πείσμα της συστηματικής ηττοπαθείας των αρχηγών του, αίρεται, χάρη σ' έναν αόρατο, εύλογημένο μηχανισμό, στα ύψη που απαιτεί το θαύμα!

Όσο, λοιπόν, και αν είναι λυπηρό, πρέπει να το πω: ο Ελληνισμός, για την ώρα τουλάχιστον, επέτυχε ως γένος, 'αλλ' απέτυχε ως κράτος! Και παρακαλώ νύχτα μέρα τον Θεό, και το μέλλον, να με διαψεύσουν.

Πρίν κλείσωμε, κύριε Έλύτη, τη συνέντευξη, κάτι πού έθίξατε στην αρχή, τό της παλαιᾶς υγιούς κοινοτικής οργανώσεως τοῦ λαοῦ μας, πού ἔχει χαθεῖ πιά, πῶς νομίζετε ὅτι θά μπορούσε ν' αναβιώσει; «Αν κατεβάλλετο προσπάθεια», πρὸς ποιά κατεύθυνση;

Σε μίαν αναβίωση αυθεντική δέν είναι δυνατόν πιά να ἐλπίζουμε — ἀλίμονο! Ἐκατὸν τριάντα καὶ πλέον ἔτη ἀχρησίας εἶναι ἀρκετά για ν' ἀτροφήσουν ἀκόμη καὶ οἱ πιό ζωντανοὶ θεσμοί. Ωστόσο, υπάρχει τρόπος να πλησιάσουμε, με σωφροσύνη καὶ μελέτη, στή λύση τοῦ προβλήματος, καὶ αὐτό σαφῶς πρὸς τήν πλευρά της αὐτοδιοικήσεως, με τήν πιό αὐστηρή της έννοια. Δέν εἶμαι ἀρμόδιος βέβαια να σᾶς προτείνω σχέδια. Θά ἤθελα μόνο να κάνω δύο παρατηρήσεις: ἡ μία εἶναι ὅτι κάθε ἀπόπειρα πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή θά πρέπει να βασιστεῖ στή φυσική καὶ ἱστορική διαίρεση της χώρας σε μεγάλα διαμερίσματα, πού εἶναι μία πραγματικότητα δοσμένη, καὶ ὄχι στή θεωρητική της γεωοικονομίας, ὅπως ἄκουσα να υποστηρίζεται ἀπό πολλούς. Θά εἶναι μεγάλο σφάλμα να παραγνωριστοῦν οἱ ψυχολογικοὶ παράγοντες, ἀπό τοὺς οἵποιους πολλές φορές ἐξαρτᾶται τό μεγαλύτερο μέρος της ἐπιτυχίας. Ἡ ἄλλη παρατήρηση εἶναι ὅτι τά μεγάλα αὐτά διαμερίσματα (μέσα στα ἑλληνικά μέτρα πάντοτε) θά πρέπει να υποδιαιρεθοῦν σε πολλές μικρές μονάδες, στενότερες καὶ ἀπό τήν ἐπαρχία, μέ ἀρχές δικές τους καὶ με τή δυνατότητα για κοινοπραξίες, προπάντων σε ὅ,τι ἀφορᾶ τή γεωργία. Γιατί ὁ πρῶτος ἀντικειμενικός σκοπός εἶναι να λυτρωθεῖ ὁ πολίτης ἀπό τό «ταμπού» της ἐξουσίας! Καὶ θά λυτρωθεῖ μόνον ἄν ἔχει τρόπο να παρακολουθεῖ ἀπό κοντά ποῦ καὶ πῶς ἀξιοποιοῦνται οἱ θυσίες του, ὀικονομικές καὶ ἄλλες, πού σήμερα καταβροχθίζονται ἀπό ένα μακρινό καὶ ἀόρατο Φάντασμα.

<http://www.theinsider.gr>